

hun gevraagd naar de mate van onbehagen en vertrekintentie als zij in een bepaalde buurt zouden wonen. Daarnaast werd de conditie gevarieerd dat de minderheden hoogopgeleid of laagopgeleid waren, zodat kon worden onderzocht in hoeverre onbehagen en vertrekintentie toe te schrijven zijn aan de etnische samenstelling van de buurt en de sociaaleconomische status van burens.

De uitkomsten zijn duidelijk. Hoe gemengder de buurt, hoe groter het onbehagen en vertrekintentie, ongeacht de experimentele conditie. Wel scoren de respondenten die te horen hebben gekregen dat het om hoogopgeleide allochtonen gaat lager op onbehagen en vertrekintenties, maar ondanks dat blijkt het effect ook in dit geval op te gaan.

Deze uitkomsten zijn in tegenspraak met de uitkomsten van het deel over werkgelegenheidsbeleid (waaruit blijkt dat de steun daarvoor hoog is, los van de doelgroep). Wellicht wordt de samenstelling van de buurt eerder opgevat als een onderdeel van de directe leefomgeving en is het daarom meer van invloed op het dagelijks leven dan werkgerelateerd beleid. Dat zou kunnen verklaren waarom de meerderheid van de Nederlanders van mening is dat iedere achterstandsgroep training verdient om de arbeidsmarktpositie te verbeteren, terwijl zij tegelijkertijd liever in een arme autochtone buurt wonen dan een armere allochtone. Helaas is in dit proefschrift geen

onderzoek gedaan naar algemene etnische reacties. Aangezien wordt gesteld dat specifieke etnische reacties negatiever zijn dan algemene, was het de moeite waard geweest te onderzoeken of dit altijd het geval is. Op basis van dit proefschrift valt te verwachten dat de uitkomst van zo'n vergelijking afhangt van de type specifieke etnische reactie.

Borja Martinovic

Ivanova, K.

From parents to partners: The impact of family on romantic relationships in adolescence and emerging adulthood
Dissertatie Rijksuniversiteit Groningen, 2012, 128 pp.
ISBN 978 90 367 5371 5

'From parents to partners'. Wellicht dat de titel in eerste instantie verwart; mensen vormen toch meestal eerst een partnerrelatie voordat ze aan kinderen beginnen? Toch geeft de titel de kern van dit proefschrift aan: in hoeverre hebben ouders invloed op het aangaan van partnerrelaties tijdens adolescentie? De focus op adolescenten is een belangrijke vernieuwing op bestaand onderzoek naar partnerrelaties. Katya Ivanova is er goed in geslaagd de lezer ervan te overtuigen waarom het richten op deze jonge groep relevant is. Ervaringen met relaties op jonge leeftijd hebben een sterk voorspellend karakter voor het verloop, timing en kwaliteit van rela-

ties op latere leeftijd. Een tweede meerwaarde ligt in de vergroting van het geografische bereik. Met deze studie naar Nederland (en een beetje Zweden) komt, naast de Verenigde Staten, nu ook Noord-West-Europa in beeld. Het proefschrift maakt gebruik van longitudinale data waarin kinderen en hun ouders worden gevolgd. De eerste drie empirische hoofdstukken zijn gebaseerd op de rijke en goed geschikte TRAILS-data en het vierde en laatste empirische hoofdstuk is gebaseerd op Zweedse data waarin de respondenten zelfs op 25-jarige leeftijd nog eens zijn ondervraagd.

De hoofdstukken zijn te lezen als afzonderlijke, op zichzelf staande artikelen, maar volgen wel een logische opbouw en vormen onmiskenbaar een geheel. Hoofdstuk 2 geeft antwoord op de vraag wie er meer kans heeft een datingrelatie te starten. Familie-invloed wordt gemeten aan de hand van de perceptie die de adolescent heeft van zijn of haar opvoeding. Een belangrijke vooruitgang ten opzichte van vorig onderzoek is dat er constant gehouden wordt voor persoonlijke kenmerken van de jongere, zoals een hang naar sensatie en een vergevorderde pre-adolescente puberale ontwikkeling. Adolescenten die afwijzing door hun ouders ervaren, hebben meer kans om te gaan daten. De auteur interpreteert deze resultaten als bewijs voor het aangaan van een romantische relatie als compensatie voor gebrek aan fun-

damentele behoeften als gebondenheid en intimiteit.

Hoofdstuk 3 onderzoekt of een ouderlijke echtscheiding de kans op het starten van een relatie versnelt. Dit blijkt het geval, wederom onder constante houding van de persoonlijke kenmerken van de adolescent, zij het alleen als de ouderlijke echtscheiding plaatsvond in de vroege adolescentie (11-13 jaar). Het effect van timing geeft aan dat de puberteit meer en minder sensitieve periodes kent.

Hoofdstuk 4 benadrukt dat ouderlijke echtscheiding meer is dan een eenmalige gebeurtenis, maar allerlei onzekere en mogelijk onprettige familieveranderingen met zich meebrengt. Er wordt gevonden dat adolescenten sneller een datingrelatie aangaan als hun gescheiden moeder een nieuwe relatie begint. Geen effect werd gevonden van een nieuwe relatie van de vader of het verhuizen van een biologische ouder uit het gezin.

In hoofdstuk 5 wordt het starten van een datingrelatie als uitkomst losgelaten en komt het levensloop-perspectief van de cumulerende processen sterk tot uitdrukking. Een kwalitatief slecht gezinsklimaat in de kindertijd blijkt tot slechtere communicatie tussen ouder en kind tijdens de adolescentie te leiden en dit leidt vervolgens weer tot een lagere relatiekwaliteit in jongvolwassenheid. Echter, er is geen sprake van determinisme: de negatieve invloed van problemen met de ouders tijdens adolescen-

tie kunnen worden gebufferd door een goed gevoel over vriendschappen met leeftijdgenoten.

Het levenslopperspectief vormt een consequente leidraad met in ieder hoofdstuk meer of minder uitgewerkte verwijzingen naar 'linked lives', 'timing' of 'cumulerende processen'. Het denken vanuit een levenslopperspectief is zonder twijfel relevant in de bestudering van relatievorming onder adolescenten. Echter, het vormt enkel een theoretisch raamwerk en relatief weinig aandacht wordt besteed aan preciezere mechanismen die schuilgaan achter de hypothesen, zodat de lezer regelmatig met aanvullende of zelfs tegengestelde alternatieven in zijn hoofd blijft zitten. Een paar voorbeelden. Van kinderen van gescheiden ouders wordt verwacht dat zij vaker en sneller gaan daten dan kinderen uit stabiele gezinnen. Verklaringen die Ivanova hiervoor geeft, zijn samen te vatten als: (a) gebrek aan intimiteit in de gezinssituatie wordt gecompenseerd door een dating-relatie, (b) ouders die bezig zijn met nieuwe relaties scheppen een open klimaat aangaande dating en seksualiteit, (c) in eenoudergezinnen is minder supervisie. Zou het ook zo kunnen zijn dat kinderen door een echtscheiding sneller volwassen worden of dat zij andere netwerken krijgen en daarmee meer ontmoetingskansen voor potentiële vriendjes of vriendinnetjes? En is een tegengestelde verwachting niet eveneens plausibel: een schei-

dingservaring leidt juist tot een kleinere kans om te daten vanwege een gebrek aan vertrouwen in relaties? Dit argument wordt gebruikt in onderzoek naar volwassenen met gescheiden ouders.

Ivanova heeft het daten van adolescenten op de Europese kaart gezet en aangetoond dat zij worden beïnvloed door de gezinssituatie die hun ouders creëren. Het proefschrift vormt daarmee een waardevolle aanvulling op de literatuur over partnerrelaties en over ouderlijke invloed. Ten slotte een woord over de praktische implicaties van Ivanova's proefschrift: biedt het raad aan ouders van puberende kinderen? Tja, dit is afhankelijk van de vraag of u juist wel of niet graag wilt dat uw kind een vriendje of vriendinnetje heeft. Hier ligt een interessante opening voor vervolgonderzoek. Niet iedere dating-relatie is hetzelfde, zoals de auteur ook aangeeft. Sommige relaties worden gekenmerkt door positieve aspecten, zoals het doen toenemen van de zelfwaarde van het kind; andere worden gekenmerkt door negatieve aspecten, zoals het terechtkomen in ongewenste risicosituaties. De invloed van de gezinssituatie op het daten van adolescenten kan verder worden uitgediept en de in dit boek gepropageerde compensatieverklaring kan aan een nieuwe toets worden onderworpen. De leidende verwachting zou dan zijn dat een adolescent uit een negatieve gezinssituatie de kwaliteitslat voor een partner of relatie minder hoog

legt in zijn of haar behoefte het gebrek aan intimiteit te compenseren, met risicosituaties tot gevolg. Jongeren met een liefdevolle en stabiele thuissituatie, voor wie gebrek aan fundamentele behoeften geen motief is voor een relatie, kunnen daarentegen 'kieskeuriger' zijn in hun zoektocht naar

een vriendje of vriendinnetje met mooie relaties tot gevolg. Met de cumulerende werking van eerdere ervaringen in ons achterhoofd, kan de invloed van de ouders daarom nog verder reiken dan in dit boek reeds is aangetoond.

Ellen Verbakel